

Acció Cultural Valenciana

FRANCESC PÉREZ I MORAGÓN

El 1930, al País Valencià s'estava produint una efervescència del nacionalisme en la qual apareixien signes clars de renovació cultural i també política, just quan s'estaven esgotant les mesures excepcionals nascudes amb la dictadura de Primo de Rivera. El més important d'aquests signes fou, probablement, l'aparició d'Acció Cultural Valenciana (ACV) per iniciativa d'un grup d'universitaris, alguns acabats de llicenciar i d'altres encara estudiants. Tres anys més tard, un dels protagonistes, l'historiador Emili Gómez Nadal, ja podia fer-ne una mica la història. Després de recordar els primers universitaris que de manera individual i en diversos sentits s'havien acostat al valencianisme, deia: "Les més recents promocions universitàries, menys pessimistes que els seus *ainés*, o més afortunades que ells, pogueren fer conivència la seua vocació professional amb el seu nacionalisme ple de matisos i gradacions". ACV acoblava unes quantes promocions de les quals formaven part Felip Mateu i Llopis, els germans Leopold i Lluís Querol i Rosso, Joan Beneyto i Pérez, Vicent Llorens i Castillo, Francesc Carreres i Calatayud, Manuel Sanchis Guarner i d'altres.

Durant un any, i fins a la mateixa proclamació de la Segona República, l'òrgan d'ACV, *Acció Valenciana*, un butlletí quinzenal del qual van aparèixer vint-i-quatre números, donà sortida a les manifestacions d'aquell grup que es distingia, no sols pel seu entusiasme i per la seva voluntat de rigor científic i de renovació de la vida acadèmica, sinó per l'òptica

Il·lustració: Guillem Cifré

Català nascut murcià

MAR JIMÉNEZ

El gat de Botero de la Rambla del Raval és un dels escenaris de joc preferits dels nens d'aquest barri de Barcelona. A falta de jardins i parcs públics, enfilarse al llong del gat, o penjar-se dels seus bigotis, és una de les diversions que causen més furor entre els nens que, quan cau la tarda, volten pels voltants de la Rambla. Els pares, pakistanesos o bengalis arribats a Barcelona fa dècades, conversen amb els seus compatriotes asseguts a les cadires disposades a les franges laterals de l'avinguda. Sempre amb les seves sandàlies als peus, faci fred faci calor, xerren durant llargues estones observant de lluny els fills. Uns fills als quals habitualment ens referim no només com a *nens*, sinó que hi

afegim *pakistanesos*. I errem. Perquè aquest nens són catalans. Ras i curt. Tan catalans com els Masdeu o els Llobet, per citar cognoms d'indubtable estirp.

D'aquest tema en va parlar el sociòleg Salvador Cardús en el seu discurs d'ingrés com a membre numerari a l'Institut d'Estudis Catalans, el novembre del 2009. Un discurs que li vaig reclamar després de conversar sobre el fracàs de la multiculturalitat, quan Merkel en va fer esment, en una de les tertúlies que, mensualment, celebrem el Cercle Catalanista de l'Ateneu. El text, titulat *Tres metàfores per pensar un país amb futur*, formula un concepte molt interessant, i que hauríem d'assumir tots, ciutadans, polítics i mitjans de comunicació.

Diu Cardús: "La segona metàfora que els presento proposa una dissolució de la distinció entre autòcton i immigrant, amb totes les conseqüències que això comporta. D'una banda, perquè la condició d'immigrant és caduca". Exacte. La condició d'immigrant caduca! "No s'és immigrant per sempre, per molt que determinades pràctiques sociològiques confusionàries així ho facin creure quan recompten estrangers i ens els converteixen en immigrants per sempre. Una condició que estenen, com si fos genèticament, a uns suposats "immigrants de segona (o tercera) generació".

Aquesta consideració és important a les portes d'unes eleccions municipals en els quals només podran votar els immigrants (ai!) dels

països que tinguin convenis de reciprocitat amb l'Estat. Quan els deixarem de considerar immigrants i assumirem que, malgrats els orígens diversos, som tots catalans amb un futur comú?

Però també és important per a moltes famílies. Començant per la meua. Sóc néta de Pedro Jiménez i d'Antonia Martínez, de Puerto de Mazarrón, Múrcia. El meu pare, nascut murcià ara fa uns quants anys, ¿és encara immigrant després de 40 anys a Catalunya? És català. Indubtablement. Com aquesta cronista, una de les tantes Jiménez del país, és catalana i no pas murciana "de segona generació". Ras i curt. Tan catalana com els nens que es penjen dels bigotis del gat més famós del Raval. *

ENTRESETMANA

MANUEL CUYÀS

Berlanga i els amicsensors

decididament nacional que mantenien els més importants dels seus membres. Per això la nova organització va mantenir vinculacions regulars amb Palestra, l'organització nacional de la joventut catalana presidida per Pompeu Fabra, i l'Associació per la Cultura de Mallorca.

L'evolució política durant la República, amb la radicalització de les posicions i els enfrontaments, portaria alguns d'ells (com Beneyto) al camp del falangisme o del comunisme (Gómez Nadal), mentre que d'altres, com Sanchis Guarner, es mantindrien en l'àmbit del republicanisme burgès d'esquerra i encara alguns es desvincularien del nacionalisme.

Aquests dies s'ha presentat a Barcelona un estudi completíssim que va més enllà de l'anàlisi d'aquell grup. *Acció Valenciana (1930-1931). La consciència desvetllada*, és obra del filòleg i assagista Santiago Vallès, i està acompanyat d'una edició facsímil digitalitzada de la revista i d'uns utilíssims índexs que permeten consultes sobre una multitud de qüestions. L'obra ha estat editada per l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. Llegir-la equival a descobrir les arrels directes i més fecundes del nacionalisme contemporani al País Valencià, un moviment minoritari, certament, frustrat per la guerra d'Espanya, però que va saber plantejar-se els principals problemes pendents entre els valencians, molts dels quals encara avui no resolts: el nom de la llengua, la normativització i la normalització lingüístiques, la denominació del territori o la comarcalització, per exemple.

Contra les visions banals i estereotipades que massa sovint circulen sobre el fet valencià des de l'angle nacional, al mateix País Valencià, però també al Principat, aquesta lectura resulta, sens dubte, absolutament recomanable. *

Amb motiu de la mort de Luis García Berlanga, el novembre de l'any passat, molts comentaristes van ponderar la manera com el director de cine espanyol havia sabut esquivar la censura i fins i tot burlar-se'n. El periodista Jaume Arias, que és gran en tot, també en edat, saviesa i elegància, escrivia a *La Vanguardia* del dia 15 d'aquell mes (tradueixo): "Discrepo dels que asseguren que el genial cineasta burlava elsensors. No eren tan babaus. Em consta que Berlanga tenia un àngel de la guarda en el seu inseparable amic i paisà Vizcaíno Casas, assessor jurídic del Sindicato del Espectáculo i fill d'un notable jurista militar. Amics tots ells d'un altre membre de la mateixa judicatura, director general del ministeri de Fraga i aperturista cinèfil, García Escudero, amic de Buñuel i del seu millor deixeble". D'això se'n diu posar les coses a lloc. S'hi podria afegir que Berlanga havia estat combatent de la Divisió Azul, expedició militar espanyola que va acompanyar Hitler en la invasió de la Rússia comunista.

A un *exdivisionario* se li podien permetre moltes coses. Diuen que Franco, després d'haver vist en privat una sessió de la pel·lícula de Berlanga *El verdugo* (1963), va dir del seu director que era "un mal espanyol". Sí, sí, però "un mal espanyol" amb mèrits de guerra i proveït dels padrins que Arias

esmenta. Juan Antonio Bardem, autor amb Berlanga d'una primera pel·lícula, *Esa pareja feliz* (1951), no va ser objecte de tants miraments. Ni tenia àngels de la guarda ni havia rebut el baptisme de foc.

S'ha dit que *Bienvenido, mister Marshall* (1953) és una denúncia de l'Espanya del moment. N'és un retrat valuós que a la vegada constitueix una exaltació de l'autarquia practicada pel règim franquista llavors i fins a principi dels seixanta: si els americans no ens ajuden i passen de llarg –ve a dir la pel·lícula– ja ens ho farem nosaltres sols. Pobrets i alegrets. Falangisme pur. Més tard, quan Espanya no seria admesa en primera instància a l'ONU, es faria cèlebre aquella pancarta sorgida amb motiu d'una consegüent adhesió "inquebrantable" al Caudillo que deia: "Si ellos tienen ONU, nosotros tenemos DOS".

És *El verdugo* un al·legat contra la pena de mort, com alguns l'han volgut veure? Més aviat és un acudit negre –brillant, brillantíssim, però un acudit– que té les arrels en el tremendisme, un subgènere del teatre i la novel·lística espanyola dels anys quaranta, també perceptible en la pintura, que Valle Inclán ja havia conreat, que Camilo José Cela va continuar i que Berlanga i altres com Fernando Fernán Gómez van posar en joc sovint. L'escriptor Sánchez Dragó o el dramaturg

Albert Boadella encara el practiquen.

Bienvenido, mister Marshall, El verdugo, o, ja l'any 1977, la gran comèdia coral de la Transició espanyola, *La escopeta nacional*, no es podien fer sense els padrins que Arias esmenta. Com tampoc es podria haver publicat la revista satírica *La Codorniz* sense influències o sense que el seu director, Álvaro de la Iglesia, fos igualment un antic combatent de la Divisió Azul. Les pel·lícules de Berlanga, amb personatges depauperats com els de *Plácido* (1961) o amb els marquesos de *La escopeta nacional*, deuen molt a *La Codorniz*. O viceversa. De vegades la revista era segrestada, molts cops les pel·lícules de Berlanga van ser tallades i alterades. Hi havia límits que ni els padrins podien defensar, i Berlanga també cada cop més es va anar allunyant del règim en descomposició.

Els que vam fer els servei militar sabem que allí on s'explicaven més acudits sobre Franco era a les cantines d'oficials de les casernes. A l'Església passa igual. Els acudits sobre el papa s'expliquen al Vaticà. Un coronel o un bisbe es poden riure del seu superior. El superior ho sap i, sempre que no s'excedeixin, ho tolera, comprensiu i magnànim, i encara vol que n'hi expliquin. Si els mateixos acudits els explica un soldat ras o un capellanet, l'un acaba al calabós i l'altre en una ermita, si no són enviats a llocs pitjors. *

MOTACIONS

MÀRIUS SERRA

Xampany?

Què se n'ha fet, d'un mot de fonètica tan esclatant com *xampany*? Doncs que les lleis l'han afrancesat, fins al punt d'acotar-ne l'ús exclusiu al vi escumós elaborat segons el mètode xampanyès a la regió francesa de la Xampanya (Champagne). És a dir, que el seu ús extragal és tancat a xampany i forrellat, tot fent del *xampany* francès un pleonasma. Durant l'últim quart del segle XX les qüestions jurídiques van comportar la generalització del terme *cava* entre els fabricants d'escumosos catalans i la lenta introducció del mot en el llenguatge col·loquial. Fora de la Unió Europea la substitució és més laxa. Em consta que a l'Argentina encara anomenen *champán* els seus escumosos, que no exporten, i alguns cava produïts als Estats Units poden portar el mot *champagne* a l'etiqueta si s'acullen a certes restriccions. Ara he sabut, però, que a Suïssa es dona un fenomen d'un cert interès verbal. La lectora Natàlia Reverdin Effront m'informa que al cantó de Vaud hi ha una zona vinícola que es diu Champagne. Com que la llei europea els prohibeix de retolar els seus vins amb el seu topònim, aquests suïssos hi posen *C.ampagne* i ho expliquen. Bon tortell de Reis, ben regat amb xampany! *

L'ULL DE L'AGULLA
DANIEL BOADA